

Notitie m.b.t. de overdracht van een deel van de archeologische collectie van het Koninklijk Fries Genootschap aan de provinsje Fryslân, t.b.v. de ALV van het KFG op 26 juni 2019

Het Koninklijk Fries Genootschap (KFG) zal een deel van haar archeologische collectie (circa 21.000 objectnummers) via een schenkingsakte overdragen aan de provincie Fryslân omdat de voorwerpen anders niet langer kunnen worden beheerd in het Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) in Nuis. In praktijk verandert er niets. De voorwerpen zijn en blijven in het NAD, dat in stand wordt gehouden door de drie noordelijke provincies. De formele situatie wordt in overeenstemming gebracht met de praktijk.

In het Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) in Nuis worden archeologische vondsten en bijbehorende documentatie uit de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe bewaard. Het gaat om de uitvoering van een wettelijke taak. Alle vondsten die bij archeologisch onderzoek in deze provincies worden gedaan, zijn op grond van de Erfgoedwet eigendom van de provincie waarin ze gevonden zijn. Wanneer zij voor opslag worden geselecteerd, worden zij gedeponeerd in Nuis alwaar zij onder optimale omstandigheden worden opgeslagen en toegankelijk gemaakt voor studie en expositie. Onlangs is de samenwerking tussen de drie noordelijke provincies in het NAD opnieuw vastgelegd in een bestuursovereenkomst voor de periode 2019-2028. Het NAD heeft drie kerntaken. Ten eerste het zorgvuldig opslaan en beheren van de archeologische vondsten uit de drie noordelijke provincies. De tweede taak geeft zin aan dit opbergen: het toegankelijk maken van de vondsten en vondstgegevens voor geïnteresseerden. De derde taak is afgeleid van de tweede: het depot als vraagbaak op het gebied van archeologische vondsten. Hier kunnen onderzoekers op één plek alles in samenhang bestuderen. Op de website van het NAD kan de gehele collectie worden doorzocht (www.nadnuis.nl).

In Nuis worden ook de bodemvondsten beheerd die al verzameld waren voordat de wettelijke depottaak in 2007 aan de Gedeputeerde Staten werd toegekend. Voor Fryslân gaat het in hoofdzaak om vondsten die door de archeologische velddienst van het Fries Museum (FM) zijn gedaan of indertijd aan het FM zijn geschonken. Deze hebben vooral wetenschappelijke en geen geldelijke waarde, in die zin dat het deels opgravingsvondsten betreft, en merendeels toevalsvondsten, gedaan bij het opgraven van terpen rond 1840-1940. Daarbij gaat het ook om het grootste deel van de 'oude' archeologische collectie van het Koninklijk Fries Genootschap (KFG), in beheer bij het FM (het FM heeft de contractueel vastgelegde plicht de collectie van het KFG 'als een goed huisvader betaamt' te beheren). In 2005 werd tussen het FM en de provincie overeengekomen dat een groot aantal vondsten in beheer bij het FM in provinciaal eigendom zouden overgaan, omdat zij anders niet in Nuis konden worden ondergebracht (in de praktijk worden deze objecten al sinds 1996 in Nuis bewaard en geregistreerd in het depotregistratiesysteem). Toen, in 2005, had het FM aan het bestuur van het KFG moeten vragen om haar collectie eveneens aan de provincie over te dragen. Helaas is dat toen nagelaten, een verzuim dat pas bij de onlangs gestarte ontzaming van de FM-collecties aan het licht kwam.

Omdat er in feite geen redelijk alternatief voorhanden is, heeft het bestuur van het KFG besloten in te stemmen met de formele overdracht. Na instemming van GS kan de schenkingsakte worden getekend door de betrokken bestuurders van het Koninklijk Fries Genootschap, het Fries Museum en de Provincie Fryslân. Ook voor het Fries Museum moet getekend worden, omdat zij altijd het beheer voor deze collectie van het KFG hebben gehad en daarom een bepaalde aansprakelijkheid en verantwoording t.a.v. de collectie hebben. De kosten van de schenkingsakte komen voor rekening van de provincie Fryslân. Tot de schenkingsakte behoort een lijst van de ruim 21.000 vondstnummers die in eigendom worden overgedragen (een afzonderlijk vondstnummer kan betrekking hebben op meerdere objecten). Hoewel het begrip 'ontzamen' niet in het woordenboek van archeologen voorkomt, is in de akte toch opgenomen dat de provincie zo mogelijk de LAMO (Leidraad Afstoting Museale Objecten) in acht zal nemen.

Het Fries Museum heeft niet alle archeologica aan de provincie overgedragen. Het handhaaft in Leeuwarden een zorgvuldig geselecteerde, zeer representatieve en hoogwaardige museale collectie van circa 7000 bodemvondsten (<https://www.friesmuseum.nl/collectie/collectie-online>).

Criteria voor opname in deze 'A-categorie' waren diversiteit, kostbaarheid, zeldzaamheid, gaafheid en toonbaarheid. Kernbestanddeel vormt de zeer bijzondere en volledige verzameling terpoudheden waar het KFG eigenaar van is en blijft. Tot de absolute hoogtepunten behoren, ook in internationaal opzicht, een vijftigtal gouden en zilveren elitevoorwerpen uit de periode 450-800 na Chr. Ook bijzonder in deze collectie zijn complete grafvondsten uit grafvelden te Hogebeintum, Ferwerd en Beetgum. Verder zijn uniek onder meer een schrijftafeltje met Latijnse tekst, een met Latijnse inscriptie verrijkte geloftesteen en een dertigtal bronzen godenbeeldjes uit de Romeinse tijd. De objecten zijn als volgt over de verschillende tijdvakken verdeeld: midden-paleolithicum (30 objecten), jong paleolithicum (ca. 400 vuurstenen artefacten), mesolithicum (200), neolithicum (ca. 500 objecten), bronstijd (200), voor-Romeinse tijd (500), Romeinse tijd (1000), vroege Middeleeuwen (1000), volle Middeleeuwen (1000), late Middeleeuwen (1000) en na 1500 (500 objecten).